

יו"ל ע"י
מוסדות ווישווא ויזניץ
ירושלים
בנשיאות
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
פרשת בהר-בחקותי תש"פ
גליון ק"מ

תפארת וזעזוע

חידושי תורה נפלאים מספה"ק שארית מנחם

פרקי תולדות

מ"כ"ק מרן רביה"ק בעל
שארית מנחם מווישווא ז"ע

אהבתו לתלמידיו

תלמיד אחר שלמד תחילה בווישווא, עבר לישיבה אחרת בפרנקפורט שבגרמניה, ובתום לימודיו, חזר לעיר וישווא בחזות מודרנית, פאות קצרות וזקן מקוצץ. הבחור מיהר לפקוד את מעונו של רבנו, כדי לקבל ברכת "שלום עליכם", ובבואו נזדמן שם גם תלמיד אחר וחשוב של רבנו, השו"ב ר' יואל מסיטשעל. תחילה ניגש ר' יואל לרבנו, ונתקבל בברכת "שלום עליכם" פשוטה, אולם, כשתלמיד זה ניגש לרבנו, קיבלו רבנו בהתלהבות והפנין לו חיבה יוצאת דופן, ואף נטלו עימו לטיול קצר בגינת הישיבה. תוך כדי שיחה פנה התלמיד האורח אל רבנו ושאלו, מדוע תלמידו החשוב השרב, התקבל ללא כל התלהבות יתירה מצידו, לעומת זאת הוא נתקבל בכבוד רב יותר. נענה לו רבנו: "תלמידי יואל השרב תמיד יהיה דבוק באורחותי, וגם אם אגרשהו דרך הדלת, יחזור אלי דרך החלון... לעומת זאת, אתה עלול חלילה לעזוב לגמרי את הדרך בה הדרתניך, ולכן נחוץ מאוד לקרבך (והקירבה אכן הועילה, כי תלמיד זה לא התדרדר יותר, והקיס משפחה לתפארת, יען נותר מקושר לרבנו כל ימיו). התלמיד ר' אלי מליק מגרוסוורדיין למד בישיבה מגיל בר-מצווה, אולם כחלוף שנה, הפסיק ללמוד בישיבה. תקופת זמן לאחר מכן, בהיותו בגיל ט"ז הגיע לביקור בווישווא בעיצומו של חורף קר, ונכנס להיכל הישיבה לחמם קמעה את עצמותיו הקפואות. כשהבחין בו רבנו, קם לקראתו בחדוה והרעיף עליו חיבה ואהבה רבה, בעצמו הכין לו כוס קפה חם, והתעניין במשך דקות ארוכות במהלך חייו בתקופה האחרונה. חלפו שנים, ובהיות רבנו בבית הכנסת בגרוסוורדיין, הבחין בר' אלי נכנס לבית הכנסת, חבוש מגבעת מודרנית, ששוליה מורדות פנימה. קם רבנו ממקומו, ניגש לתלמידו, והרים את שולי מגבעתו כלפי מעלה, באומר: אוי ואבוי, מוטב להיות בהתרוממות במרוצת כל החיים ולא בשפלות... מכיוון שרבנו הרעיף עליו בצעירותו חיבה ואהבה רבה, עשו עליו דבריו רושם עז, ולאחר מכן חבש מגבעת חסידית שחורה כל ימי חייו.

הנה בספה"ק מבארים חומר איסור מלוי בריבית וגזלנים, יותר משאר עבירות שבתורה, שבאלו עבירות נמצא האדם עובר עליהם כל שעות היום והלילה, ואף כשישן והגזילה והריבית בידו עובר עבירה, לא כן בשאר עבירות שאינו עובר אלא בשעת עשיית העבירה. והנה איתא בגמרא (שבת פט, ב) דלעתיד לבוא יאמר הקב"ה לכל אחד מהאבות הקדושים בניך חטאו לי, ואברהם ויעקב ישובו ימחו על קדושת שמך, ויצחק אבינו ישיב, כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם ע' שנה, דל עשרין דלא ענשת ליה פשו ליה חמשין, דל פלגא דלילות וכו' דאינם עושים עבירות. אמנם לפי הנ"ל, בהני עבירות שעובר על והשיב את הגזילה עד שישוב, וכן מלוה בריבית שעובר גם בלילה כל רגע ורגע שמקבל ריבית, א"כ אי אפשר לזכות חצי ימיהם מהדין וחשבון שהם בלי עבירות מטעם דל פלגא דלילתא. וזה י"ל במה שאמר דוד המלך (תהלים נה, כד) אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, פי' שבעלי עבירות האלו, לא יחצו ימיהם, שיזכות חצי ימיהם מדין וחשבון כטענת יצחק אבינו, כיון דאף בלילה עוברים על העבירה. ומוסיף דוד המלך ואני אבטח בך, ר"ל הגם שאיני מאלו הגוזלים והמלוים בריבית, מ"מ כיון שלא שייך אצלי דל פלגא דלילותא דלא עברת ביה עבירה, שהרי דוד המלך לא ישן רק שתין נשמי (עיין ברכות ג, ב), ולא שייך לומר דל פלגא דלילה, לזה אמר ואני אבטח בך, בכ"ב אותיות התורה, ולא צריך להמלצה זו של יצחק אבינו, מכיון שהיה עוסק בתורה ובשירה ותשבחות, וכדאיתא שם בגמ' ר' זירא אמר עד חצות לילה היה מתנמנם כסוס מכאן ואילך מתגבר כארי, רב אשי אמר עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה ומכאן ואילך בשירות ותשבחות עיי"ש, ותורה מגני ומצלי, ולכן היה בוטח בכ"ב אותיות התורה.

הצדיק אינו נוטל חלק שאינו שלו

כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו, ואיש כי לא יהיה לו גואל והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו וחישב את שני ממכרו וגו'. י"ל עפ"י מה שאיתא בסידור האר"י (בשמו"ע) לפרש התפלה ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת ושים חלקנו עמהם וגו', עפ"י"מ דאי' בגמרא (הגיגה טו, א) שאם האדם ח"ו אינו זוכה נוטלין ממנו חלקו בגן עדן, ונותנים לחבירו צדיק הראוי לו. אמנם ישנם צדיקים גדולים שמחזירין לו חלקו, שאינם רוצים רק בחלק של עצמם, וזהו ביאור התפילה, ותן שכר טוב וכו' ושים חלקנו, היינו חלק עוה"ב שאנו אובדין, עמהם עם הצדיקים הגדולים, וממילא ישתדלו המה להחזירם לנו, כיון שיש להם בטחון ואינם רוצה משל חבירו, וממילא ולא נבוש, עכת"ד. וזהו מרומז בקרא, 'וכי ימוך אחיך, אין עני אלא בדעה (נדרים מא, א), 'ומכר מאחוזתו' בגן עדן, היינו שחלקו בא להצדיק, הבטיחה התורה 'ובא גואלו' שהוא הצדיק, 'הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו', שאפילו אם לא השיגה ידו בעצמו לגאול חלקו בעוה"ב ע"י תשובה, אזי 'ומצא' ידו של הצדיק 'כדי גאולתו' להחזיר לו חלקו. והנה עיקר סגוריא של הצדיק הוא שהאדם לא עשה תשובה מחמת צרות הגלות, וזהו 'וחישב את שני ממכרו' שנמכרנו בעוה"ר בגלות וכו', 'ואם לא מצאה ידו של הצדיק די השיב לו, 'והיה ממכרו ביד הקונה' הצדיק 'עד שנת היובל', עד הגאולה המרומז ביובל שהוא עלמא דחירות.

גזל וריבית עוברים עליהם גם בשנת הלילה
אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו'.

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו (כה, יד).

לכאורה יש לדקדק מדוע הפסיק התורה באמצע דיני שמיטה ויובל, בציווי לא תונו איש אחיו. וי"ל בפשטות ע"פ מה שראיתי בשם החפץ חיים שאדם העוסק במשא ומתן ביושר ובאמונה, ממשיך על עצמו שפע מן השמים, ורואה ברכה בעמלו, ואם אין משאו ומתנו באמונה וביושר, אינו רואה סימן ברכה בכל מעשה ידיו.

ומעתה כיון דבפרשה זו אמרה תורה 'וצוית את ברכתי ועשת התבואה לשלש השנים', ע"כ הזהירה התורה תנאי קודם למעשה, שאין הברכה יכולה שתחול רק כאשר 'לא תונו איש את אחיו', שיהא כל משאו ומתנו באמונה וביושר, שאז תחול עליו ברכת שמים, ויהא הברכה שורה אצלו.

ושבתה הארץ שבת לד' (כה, ז).

וברש"י לשם ד' כשם שנאמר בשבת בראשית. וי"ל דהנה נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סימן רלא ס"א) כל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכין להנאתו, אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו, ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה וכו', יהיו כולם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבודתו, עיי"ש. וכמו שפירש הצדיקים אמרם ז"ל (פסחים קא, א) אין קידוש אלא במקום סעודה, שעיקר הקדושה והתיקון הוא בשעת הסעודה, דהיינו כשעוסק בצרכי הגשמיות, לכוון דעתו שיהיה הכל לשם שמים. והוא אחד מיסודי החסידות שגילה אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זיע"א, שע"י העבודה זו מעלה כל הגשמיות לגבוה, והכל נעשה רוחני.

ובזה יש לפרש הכתוב (שמות לה, ב) ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש, דיתכן לפרש תיבת 'תעשה' מלשון ציווי, היינו שעבודתו של האדם בששת ימי המעשה, צריך להיות בשביל מטרה זו 'וביום השביעי יהי לכם קודש', שיוכל לענג את השבת בהרחבה בלי צמצום, ויעלה את 'הלכם' שהוא הגשמיות להיות בבחינת קודש, וכדרשת מכילתא (פ' כי תשא) עה"פ כי קודש היא לכם, מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל, מה לפלוני חנותו נעולה, שהוא משמר את השבת, מה לפלוני בטל ממלאכתו, שהוא משמר את השבת, מעיד למי שאמר והיה העולם שברא את עולמו בששה ימים ונח ביום השביעי.

וענין זה מצינו ג"כ בשנת השמיטה, שע"י שהאדם שובת ממלאכת השדה, וכל השנה ימות השנה הוא בבחינת שבת לד', מוקדש לתורה ועבודה, בזה מראה שכל עבודתו במשך שש שנים הי' הכל לשם שמים.

וזהו כוונת הכתוב שש שנים תזרע שדך וגו' ואח"כ כתיב ובשנה השביעית שבת שבתון, פי' שאם שנה השביעית יהי' שבת שבתון, שיעסוק בה בתורה ועבודה, בזה מראה שכל עבודתו בשדה בשש השנים הי' לצורך גבוה, שיתפרנס בהרחבה ויוכל לחנך את בניו וביתו אחריו בדרך התורה והיראה, ושיהי' לו שלווה ומנוחה וכח לעבודת השי"ת.

ולפי"ז יתבאר כוונת רש"י, שבת לד' כשם שנאמר בשבת בראשית, פי' דכמו דהשביתה בשבת הוא הוכחה שכל עבודתו הגשמית בששת ימי המעשה היה לצורך השבת, ועי"ז נהפך עבודתו הגשמיות לרוחניות, כמו"כ אם ישמור את השמיטה ויקדיש שנה זו לתורה ועבודה, מראה שעבודתו בשש השנים הי' לצורך גבוה, ונחשב כעבודת השי"ת, כאילו עסק בהם בעניני רוחניות.

ועד"ז יש לפרש מה שמצינו בגמרא (שבת לג, ב) ברשב"י ובנו ר"א שיצאו מהמערה, וראו אנשים שזורעים שדותיהם, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, כל מקום שנתנו עיניהם מיד נשרף, יצא ב"ק ואמרה להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם, ולאחר י"ב חודש כאשר יצאו שוב מהמערה, וראו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות, א"ל הני למה לך אמר להו לכבוד שבת, שאלוהו מה לך שנים, א"ל חד כנגד זכור וחד כנגד שמור, אמר ר"ש לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל, ובכך יתיב דעתיהו. והדבר תימה מדוע בפעם הראשונה לא לימד עליהם זכות, הרי רשב"י אמר יכולני לפטור את כל העולם מן הדין, ומ"ט הקפיד עליהם בראשונה.

ולפי דרכינו יבואר, דבשעה שיצא בראשונה מן המערה, וראה אנשים עובדים את שדותיהם, הקפיד עליהם שעוסקים בצרכי גשמיות, אבל כאשר ראה אצל ההוא סבא דכל עבודתם וטרחתם בגשמיות הוא לצורך גבוה, בכדי לכבד את השבת, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור, אמר חביבין עליהם מצות, פי' שכל העסק שלהם בעבודת הגשמיות הוא בשביל חביבות המצוות, לענג את השבת, ולכבד את השבת, ובכך נחה דעתו, שראה שאפשר להעלות את הגשמיות להיות רוחניות, ואז אמר יכול אני לפטור את

העולם מן הדין, כי לאחר צאתו מהמערה נתגלה לו שגם בעוסקם בצרכי גשמיות מתכוונים לרוחניות.

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' וצויתי את ברכתי וגו' (כה, כ-כא).

דקדקו בספה"ק מדוע כתבה התורה בלשון שאלה 'וכי תאמרו', ולא כתב תיכף 'וצויתי את ברכתי' (עי' בנועם אלימלך).

וי"ל בהקדם לפרש מאמר הכתוב (שמות טז, יב) שמעתי את תלונות בני ישראל דבר אליהם לאמר בין הערבים וגו', ויש לדקדק כפל הלשון 'דבר' לאמר.

ויתבאר ע"פ הפסוק (בראשית ב, ה) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה, ופירש"י מה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם, וירדו וצמחו האילנות והדשאים. הרי שרק בכח התפילה אפשר להמשיך את הגשמים וההשפעות מלמעלה, וזהו ביאורו אומרו 'דבר אליהם' היינו שהקב"ה ציוה למשה שידבר לפני בני ישראל, 'לאמר' פי' שהם יתפללו, ועי"ז בין הערבים יומשכו בכח התפילה כל ההשפעות בכוח התפילה.

ועד"ז יתפרש נמי מאמר הכתוב, 'וכי תאמרו', אמירה לשון רכה, ורומז לתפילה על דרך הכתוב (משלי יח, כג) בתחנונים ידבר רש, שבכח התפילה הבא בשברון לב, יזכה להמשיך עליו כל ההשפעות, ויקוים בו וצויתי את ברכתי.

את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ד' (כו, ז).

לכאורה יש לדקדק שייכות הני שתי ציווים אחד.

וי"ל בדרך צחות, דהנה יש אנשים שכל מטרת ביאתם בשבת לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הוא מחמת שאין להם מלאכה ביום השבת, וזהו הגורם שיכשלו להיות משיחין בשעת התפלה, או בין גברא לגברא וכדו', משא"כ במשך כל ימי השבוע שהוא טרוד ולהוט לעבודתו, אין לו פנאי לבטל זמנו בשיחת חולין בביהמ"ד.

וע"כ הזהיר הכתוב שאפילו שצויתי לכם 'את שבתתי תשמרו', שביום השבת ישבתו ממלאכה, מ"מ 'ומקדשי תיראו', שיהי' עליכם מורא מקדש מעט, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.